

RIEVTESVUOHTA EDNAMIJDA JA TJÁTJIJDA UDDNI

Filmma: <https://vimeo.com/729594682>

Næhttabielle: <https://www.e-skuvla.no/product/demokrati/>

Gå la tiemájn barggam, dán

- oahppam la sámij rievtesvuodaj birra
- dádjadit gáktu mij doajmmammáhtujn sæbrrap demokrahtalasj prossssajda ja sebrudagá hábbmimij
- man láhkáj viesátguojmmevuodan ja guoddemfámulasj ávddánimen la sáhka demokrahtalasj viesátguojmmevuodas, guoddemfámulasj ávddánime sebrudakdiedalasj dimensjávnnás ja gáktu ulmutja aktan barggi
- áhpa ávddánit berustiddje ja lájttálisát ájádalle sebrudakoassálassten, tjabu Sámen ja dan álggolin

- oahppam la gáktu sáme sæbrri rijkajgasskasasj álgoálmukaktisasj barggij, ja rijkajgasskasasj sjehtadusáj ja konvensjávnnáj merkadussan demokrahtalasj ávddánibmáj
- muhtem tjiegnodimbarggij la tjiegnodam

Ávddåla filma gæhttjama:

Dágástalå dáj reflektierimgatjålvisáj nuppijn oahppiñ jali ålles klåssan:

1. Majt diedå sámij rievtesvuodaj birra Vuonan dán ájge?
2. Majt diedå álgoálmugij rievtesvuodaj birra?
3. Majt diedå demokrahtalasj viesátguojmmevuoda birra?
4. Majt merkaj guoddemfåmulasj ávddånibme?
5. Dåbdå gus muhtem rijkajgasskasasj aktisasj barggov, masi sáme li sæbrram?
6. Gånnå Vuonan la Gaelpie tjiellde?
7. Makkir vuojnno moattegielakvuoda hárráj bohtå ávddån dokumentáran?

Filma gæhttjama maññela:

Dágástalå dáj reflektierimgatjålvisáj nuppijn oahppiñ jali ålles klåssan:

1. Makkir åssje birra lij sáhka Åajvaerie (Øyfjellet) fábmåasaduså aktijvuodan?
2. Gudi lidjin oasålattja Åajvaerie-åssjen?
3. Majt merkaj dat, jut stáhtta bælos ietjas bággolånestimåssjen Åajvaerie fábmåasaduså aktijvuodan?
4. Makkir demokrahtalasj barggovuogij tjielde nuora barggin åssjen?
5. Makkir dájmalasj viesátguojmmevuoda vuogijt vuojnni filman?
6. Makkir vájkkudusåjt Ina-Theres Sparrok nammat årrum li daj doajmmalåbijn, majt OED vattij 2014 bieggafåbmuj moatten guovlon, Gaelpie-åssje maññela?

Reflektierim- ja dágástallamtiemá:

1. OED mærrádus doajmmaloabe (konesjåvnå) birra lij sierra. Makkir vájkkudusá danna lidjin, gå OED ittjij vatte doajmmaloabev bieggafámov ásadit Áajvaerie guovlluj? Tjielggi makkir vájkkudusá danna li oarjjesáme kultuvrraj.
2. Stáhta ávdåsvásstádus la sihkarasstet ællosujttuj suodjalimev álmukriektá vuodon. Ællosujto ja álmukriektá aktijvuohta danen árvustaláduváj vuodulattjat Áajvaerie bieggafábmoásadusá aktijvuodan, ja rádádalluj moaddi tjabu ællosujto ávdåstiddij ja Sámedikkijn.

Guoradalá dárkkelit doajmmaloabe ja guoddalusá giehtadallamav Ráddidusá næhttabiele viehkijn:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/staten-vil-forsvare-sitt-konesjonsvedtak-i-ekspropriasjonssaken-om-oyfjellet-vindkraftverk/id2910381/>

- a) Stáhtta bælos ietjas bággolánestimriektáv Áajvaerie bieggafábmoásadusá aktijvuodan. Tjielggi majt dat merkaj doajmmaloabe ja guoddalusá giehtadallama vuodon.
 - a) Dagá ájggesátsov doajmmaloahpeássjen. Ávdånbuovte dájtt ássij prosessav iesjguhtik muttojn: jahkelåhko, oasálattja ja mij dáhpáduváj
3. Mediagæhtjo kárttima milta (2022)

<https://skrivesenteret.no/wp-content/uploads/2021/11/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>

de l 90 % divna 9 - 18-jahkásattja mañen avta jali moatte sosiála median. Állo 9 - 18-jahkásattja tjuovvu influenserijt, bloaggididdijjt ja youtubediddijjt (32 - 36 %).

a) Guoradalá ja árvalatta máhtti gus sosiála media árrot áđđ ja innovatijvva vuohke máhtov dahkat jali átsádallat árbbiedov (sáme árbbedábálasj diedov)? Vuodusta ietjat vásstádusáv sebrudakfágalasj metávdáj.

b) Guoradalá majt gávna dáj tiebmágilkkurij sosiála medijájn:

#árbbiediehto #árvo #máhtto #dálkádakrievddadibme #rievtesvuoda
#boahtteájgge

Makkir tiemá ihti tiebmágilkkurijn? Makkirin vuojná tiebmágilkkurijt dan gáktuj gáktu daj baktu árbbiedov várjjalit ja gaskostit?

Oajvadásá tjiengnodimbarggon/fáhkaartihkkalin:

1. Guoradalá dáj moallánagáj filma vuodon:

rievtesvuoda, konsensus, viesátguojmmevuoha, árbbedábálasj diehto, apella

2. Árbbiediehto I kollektijvva árbbedábálasj máhtto ja diehto, mij praktihkalasj tjehpudagájt ja teorijjalasj diedov loavddá, majt sámeálmuk la ávdedam ja giehtadallam tjuohtejagij ájge, vaj luluj bierggit ekonomalattjat. Árbbiediehto I máhtto, mij hiebaduvvá ájn áđđ dilláj, ja majt álgoálmugij ájrrasa li buolvas buolvvaj gaskostam bágoj ja dájmaj baktu.

a) Ságastalá man láhkáj árbbiediehto máhttá vuodov vaddet Sáme ressursaj háldadibmáj.

b) Lågá Meronblogga merrasáme árbbedábij ja máhto birra. Bloagga I dagádum vaj dan baktu máhtta juohket oanegasj tjállusij merrasáme guovlojn ja ietjá merraguovllo- ja vuodnaguovlojn. Makkir ávddåmerka árbbediedon gávna blákkán tjielggidum prosjevtaj jali dájmaj aktijvuodan? Gåktu daj viehkij máhtta luondoaljesvuodajt gáhttit?

<https://www.meron.no/merons-blogg>

c) Ulmutja ávdedi identitiehtav ja doajmmi aktan iehtjádij buolvas buolvaj.

Ájádala ietjat iellemav ietjat bajássjaddamin. Makkir ássjijt dán la oahppam jali átsådallam aktan vuorrasap buolvaj? Gåktu dat máhtudahka máhtta duv identitiehtav ja tjadnasimev ávdedit? Gåktu dat vaddá máhttelisvuodajt bájkálasj sebrudagáv guoradallat, gånna áro, ja etihkalasj diedulasjvuodav ietjat dájmajn?

3. Viesátguojmmevuodan ja guoddemfámulasj ávddånimen la sáhka demokrahtalasj viesátguojmmavuodas, guoddemfámulasj ávddånime sebrudakdiedalasj dimensjåvnåjs ja danna gåktu ulmutja aktan barggi, organisieriji ietjasa dájmajt ja dahki mærrådusájt sebrudagán.

a) Guoradala gåktu Motvind ja Protect Sápmi vuododusá barggi dan ávddåj, jut luondov ja sámij rievtesvuodajt gáhttit ednamijda ja tjátjijda.